

Tema 8. Parte I. A filosofía política de John Locke.

1. Os teóricos do contrato: do estado de natureza ó nacemento da sociedade política.

Durante moito tempo Europa estivo baixo o dominio de monarquías absolutas segundo as cales o poder dos reis emanaba directamente de Deus. As críticas e os debates arredor deste modelo político suscitaron a aparición de novas teorías filosóficas, entre as que podemos destacar o **contractualismo**. Moitas das súas teses xa estaban presentes en autores clásicos, como Cicerón, pero foi a partir do século XVII e XVIII, coas figuras de Hobbes, Locke e Rousseau, cando se desenvolveron máis polo miúdo.

Segundo esta teoría o Estado ten a súa orixe nun contrato entre os seres humanos no cal se acorda limitar as liberdades individuais a cambio de protección, seguridade e orde, vantaxes que só poden desfrutar como membros dunha sociedade política. Os grandes filósofos do contractualismo, pese a ter puntos en común, difiren en cuestións claves como o estado da natureza, a bondade humana... Vexámolo dun xeito máis claro analizando caso por caso.

2. Hobbes e o *Leviatán*.

De todos os autores ós que nos imos referir neste apartado Hobbes é o único que continuará a defender un sistema absolutista. Para Hobbes todos os homes nacen libres e iguais convivindo nun estado de natureza previo a toda sociedade no cal, como seres libres, poderán utilizar todos os medios o seu alcance para asegurar a súa supervivencia. Isto implica que dentro dese estado de natureza se está nun continuo enfrontamento, nun permanente **estado de guerra**. A frase que popularizou Hobbes, "o home é un lobo para o home" (*homo homini lupus*), dá conta desta realidade. Para saír de dita situación os distintos individuos deciden asinar un pacto mediante o cal limitan os seus dereitos naturais a cambio dunha maior seguridade.

O autor, entre todas as formas de goberno, considera á monarquía como a máis adecuada. Os individuos cederán os seus dereitos a un soberano capaz de manter a orde e de preservar a vida dos seus súbditos. Este soberano terá un poder absoluto sobre estes últimos, xa que a cesión de liberdades é incondicional. Pese a isto Hobbes esforzase en aclarar que o interese público (do Estado) e o privado (o do soberano) serán idénticos: a prosperidade e riqueza dun rei non pode darse cun pobo que malvive na miseria. Hobbes avoga por un Estado absoluto que abarque todas as cuestións de interese público e onde as liberdades individuais serán recortadas e substituídas por leis que impidan un escenario de ameazas e perigos.

3. John Locke (1632 – 1704)

3.1. O estad de natureza: a propiedade como dereito natural.

Antes de achegarse a noción de Locke sobre as orixes do Estado debemos facer unha parada previa na súa teoría acerca da propiedade, a cal desenvolve na súa obra *Two Treatises of Government*. Segundo Locke os homes teñen dereito a beneficiarse da natureza e de todo aquilo que esta lles proporciona para subsistir, do mesmo xeito que teñen dereito a comer, a beber e polo tanto a autoconservarse. Deus deu o mundo ó común dos homes, ós cales lles brindou tamén a razón para que fosen quen de mellorar as súas condicións de vida: *"a terra e todo o que hai nela fóronlle dados ó home para soporte e comodidade da súa existencia"*. Aquí é onde establece un punto que é vital para comprender a súa noción de propiedade: o traballo. Para Locke *"a terra e todas as criaturas inferiores pertencen en común a todos os homes"*, **pero haberá unha propiedade particular que pertenza en exclusiva a unha persoa en concreto, propiedade á cal ninguén máis terá dereito. O que determina a propiedade exclusiva dunha persoa é o traballo do seu corpo, o que este produce, sendo isto o que lle pertence**. Vemos, pois, como Locke fai da propiedade e do traballo algo inseparable. A través do traballo un individuo engade algo a unha determinada cousa que lle brinda a natureza.

Deste xeito convértese en propiedade exclusiva do traballador. Con isto o autor establece unha distinción entre o que pertence ó común da humanidade e o que pasa a ser propiedade dun único individuo. O xeito no que aborda a propiedade no *Segundo Tratado* describe á perfección a concepción que o autor ten sobre o estado de natureza. Para Locke este último asentárase sobre dous principios: a liberdade e a igualdade. A liberdade que todo individuo ten para apropiarse da terra e dos seus froitos. A igualdade coa que Deus bendiciu a todos os homes ó outorgarlles o mundo como unha propiedade comunal. **Só a través do seu traballo poderán facer dunha parcela de terra ou dunha cousa determinada algo da súa propiedade exclusiva.**

Se no estado de natureza todos os homes son libres e iguais un individuo, antes de someterse ó poder político, deberá de dar, dalgún xeito, o seu consentimento. Do que se está a falar é de renunciar á liberdade previa da que todo home goza, concretamente ó poder executivo que podemos exercer dentro do estado e natureza. En base a isto, para formar parte da sociedade civil o consentimento, tal e como dixemos, será un requisito indispensable: **para Locke a sociedade civil constitúese como un acordo mutuo, como un contrato entre todos aqueles que desexan formar unha comunidade ·a fin de convivir os uns cos outros dunha maneira comfortable, segura e pacífica, desfrutando sen risco das súas propiedades respectivas (e outros dereitos naturais) e mellor protexidos fronte a quen non forma parte de dita comunidade**. Desta forma un grupo de homes libres pasan a formar parte, por mutuo acordo, do mesmo corpo político onde a maioría poderá decidir e obrar en nome de todos. A propiedade será para Locke algo fundamental para comprender a orixe da sociedade política. Dento do estado de natureza, en caso de conflito entre dous individuos, non existe un árbitro que medie entre as partes. Cada individuo actúa como xuíz e

parte podendo executar a pena que considere xusta, un contexto no que nin eles nin as súas propiedades están a salvo. Aqueles que acceden a formar parte dunha sociedade política delegan o exercicio do poder executivo que lles outorga a lei natural. De igual modo delegan na comunidade a resolución dos seus conflitos seguindo unha serie de leis e regras acordadas polos seus membros. Estas aplícanse a todos por igual, sendo executadas por aqueles maxistrados autorizados pola comunidade.

3.3. O pacto e a orixe do Estado.

Locke pensa que só o asentemento dos membros da comunidade é a base do dereito e das leis de dita comunidade, que deberán rexir sobre os seus membros. Así, como acto de libre elección, ten como obxectivo garantir a súa liberdade e resto de dereitos naturais (incluíndo a propiedade privada) A diferenza de Hobbes, para Locke o gobernante non ten un poder absoluto e ilimitado sobre os cidadáns, e unha vez constituída a sociedade política **o pobo conserva o poder supremo de remover e substituír ao mandatario. Non se cede, cegamente, o poder ao gobernante polo que cando este non respecte as liberdades e propiedades dos seus súbditos estes poderán rebelarse contra él de forma lexítima. O mesmo sucederá cando o gobernante empregue as leis, xa non para favorecer ao ben común, senón para favorecer os seus intereses particulares.**

Deste xeito, para concluír, podemos agrupar as principais ideas da teoría política de Locke do seguinte xeito:

- **No estado de natureza, anterior á sociedade civil, todos os homes son libres e iguais. Existe o dereito da propiedade,** a lei natural impón o respecto mútuo e non existe a guerra de "*todos contra todos*". O problema reside en que, os individuos, son **xuíz e parte** nos conflitos que teñen que ver coa infracción da lei natural (atentados contra os dereitos naturais dos individuos)
- **O estado é creado por contrato. Nace para protexer, especialmente, o derieto de propiedade, cedendo outros dereitos, como o poder de exectuar sentencia en caso de conflito.** Locke propón unha separación de poderes, limitando o poder do monarca e protexendo os dereitos e liberdades dos membros do Estado. Os tres poderes que considera son:
 - **O poder lexislativo:** ao cal corresponde a elaboración de leis, de obrigado cumprimento para todos, cuxa finalidade será o ben e interese comúns. Debe ser exercido por unha asemblea ou parlamento elixido polos cidadáns.
 - **O poder executivo:** ao cal corresponde a execución das leis formuladas polo lexislativo, ao que debe dar conta dos seus actos.
 - **O poder federeativo:** encargado da seguridade do Estado e das relacións co

exterior. O xudicial, que logo formulará Montesquieu e pasará ás democracias liberais que servirán de modelo para as actuais, non é para Locke un poder independente, senón un aspecto incluído no executivo.